

Bachelorthesis

De rol en de beleving van jongeren en hun ouders
tijdens jeugdstrafzaken

Eindartikel

Laura Broeks	3168220
Daphne Govaarts	3215350
Daniëlle Krajenbrink	3215539
Anne Mariët	3339599

Docent: Kristien Hepping

Datum: 29 juni 2011

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoek naar de rol en beleving van jeugdige verdachten en hun ouders tijdens jeugdstrafzaken. In dit onderzoek is gekeken naar het begrip van de jeugdige verdachten en de betrokkenheid van de ouders tijdens de terechtzitting. Wij hopen hiermee een bijdrage te leveren aan de verbetering van de kwaliteit van de communicatie in de rechtszaal ten behoeve van een optimale procesparticipatie van de betrokkenen. Het onderzoek is uitgevoerd in de rechtbanken van Den Bosch en Eindhoven. Graag willen wij de rechtbanken bedanken voor hun medewerking en voor het feit dat wij aanwezig mochten zijn tijdens de terechtzittingen. Ook willen wij de jeugdige verdachten en de ouders bedanken voor hun medewerking aan zowel de observaties als de interviews. Als laatste gaat onze dank uit naar onze docent Kristien Hepping, voor de prettige begeleiding tijdens ons onderzoek.

Laura Broeks

Daphne Govaarts

Daniëlle Krajenbrink

Anne Mariët

29 juni 2011

Samenvatting

Er is onderzoek gedaan naar de rol en beleving van jeugdige verdachten en hun ouders tijdens jeugdstrafzaken, waarbij gekeken is naar het begrip van de jeugdige verdacht en de betrokkenheid van ouders. De vraagstelling die in dit onderzoek centraal staat, luidt: *'In hoeverre is er aandacht voor het begrip van de jeugdige verdachte en de betrokkenheid van de ouders tijdens de terechtzitting en hoe is de beleving van de jeugdige verdachte en de ouders van de terechtzitting?'*. De dataverzameling is gedaan via observaties en semi-gestructureerde interviews. Over het algemeen kan gezegd worden dat de jeugdige verdachten begrijpen wat er gezegd wordt tijdens de terechtzitting. De kinderrechters en officieren maken geen tot weinig gebruik van moeilijke woorden, afkortingen en jargon. Het toetsen van het begrip van de jeugdige verdachte wordt door de officier niet of nauwelijks gedaan, terwijl de kinderrechter hier over het algemeen hoger op scoort. Kinderrechters die vaker het begrip van de jeugdige verdachte toetsen, scoren hoger op het verduidelijken van wat er gezegd wordt. Wat betreft de betrokkenheid van ouders kan gezegd worden dat zij van de kinderrechters en officieren de kans krijgen om aan het woord te komen. Voor alle officieren geldt dat zij niet of nauwelijks interesse en begrip tonen voor de situatie van ouders. Kinderrechters daarentegen, doen dit wel en scoren hierop gemiddeld. Ouders voelen zich over het algemeen gehoord en begrepen door de kinderrechter en officier. Echter, geeft het merendeel aan dat zij het idee hebben gehad als ouder geen bijdrage te leveren aan de terechtzitting.

1. Inleiding

In Nederland kennen we een apart jeugdstrafrecht, dat geldt voor jeugdigen van 12 tot 18 jaar. De toepassing van aparte sancties en aparte procedures voor jeugdigen is kenmerkend voor dit specifieke strafrecht (Weijers, 2005). Aan deze formele rechtsaspecten ligt de veronderstelling ten grondslag dat de onvolwassen status van de jeugdige verdachte in acht genomen dient te worden, opdat het proces eerlijk is en geen afbreuk doet aan de eigenwaarde en menselijke waardigheid van het kind (Art. 40, Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind). Derhalve is het van belang om een pedagogische invulling te geven aan het strafrechtelijk ingrijpen (Weijers, 2008a). Daarbij dient er rekening te worden gehouden met het (beperkte) begrip van de jeugdige verdachte. De vraag is echter of het Nederlandse strafrecht daadwerkelijk zo is ingericht dat de jeugdige verdachte het begrijpt. Om het begrip van de jeugdige verdachte te vergroten en de jeugdige verdachte bij te staan tijdens het proces, is het van belang dat ouders aanwezig zijn bij de terechtzitting. Per 1 januari 2011 is de verschijningsplicht voor ouders in werking getreden als onderdeel van de *Wet versterking positie slachtoffers* (art.496a Sv.). Om deelname van ouders tijdens de terechtzitting te bevorderen is het belangrijk dat ouders zo veel mogelijk betrokken worden bij deze terechtzitting. Hier kan men zich afvragen in hoeverre ouders daadwerkelijk betrokken worden bij de terechtzitting door de kinderrechter (KR) en officier van justitie (OvJ). In dit onderzoek zal aandacht worden besteed aan het begrip van de jeugdige verdachte en de betrokkenheid van ouders tijdens de terechtzitting.

1.1. Het begrip van de jeugdige verdachte tijdens de terechtzitting

Het Nederlandse jeugdstrafrecht kenmerkt zich door een dialoog tussen KR en jeugdige verdachte. Dit houdt in dat de KR niet alleen de zitting leidt, zoals gebruikelijk is in een continentaal inquisitoir strafrecht, maar dat de hele bijeenkomst is opgezet rond het gesprek tussen de KR en de jeugdige verdachte (Weijers, 2005). Het is van belang dat de KR beschikt over goede communicatieve vaardigheden (Bruins, 2005). Daarbij moet rekening worden gehouden met het karakter, de capaciteiten en de bijzondere omstandigheden van de jeugdige verdachte (Archard & Skivenes, 2009).

Een belangrijke pedagogische dimensie van de benadering van jeugdigen tijdens de zitting is de volwaardige procesdeelnemers van de jeugdige (Bakker, 2009; Weijers, 2008b). Om de jeugdige zo goed mogelijk te laten deelnemen aan het proces, is het een vereiste om aandacht te hebben voor zijn¹ cognitieve ontwikkeling, zodat hij begrijpt hoe de zitting verloopt en wat er wordt besproken (Weijers, 2008a). Het begrip ‘cognitie’ heeft betrekking op het intellectuele niveau van de mens dat van de geboorte tot aan de volwassenheid in ontwikkeling is. Door de interactie van de mens met zijn omgeving, wordt kennis opgedaan waarmee steeds complexere cognitieve vaardigheden worden ontwikkeld. Jeugdigen vanaf 16 jaar zouden zich, net als volwassenen, bevinden in het formeel operationele stadium. Dit betekent dat zij in staat zijn tot het logisch redeneren en het gebruik van abstracte begrippen, los van de concrete werkelijkheid (Piaget 1956, zoals geciteerd in Lehalle, 2006). Uit onderzoek is gebleken dat de cognitieve ontwikkeling van jeugdigen samenhangt met de ontwikkeling van de algemene intelligentie (IQ) (Orr, Brack & Ingersoll, 1988). Delinquente jeugdigen hebben vaak een significant lager IQ dan niet-delinquente jeugdigen. Vrij (2002, zoals geciteerd in Weijers, 2008c) wijst op een onderzoek onder jeugdige verdachten waarbij het IQ gemiddeld 82 is en zodoende ver onder het gemiddelde van 100 ligt. Het IQ van de jeugdige verdachte is van belang voor het begrijpen van de terechtzitting. Jeugdige verdachten met een lager IQ vinden de terechtzitting over het algemeen ingewikkelder (Woolard, Harvell & Graham, 2008).

Naast het IQ blijkt dat leeftijd eveneens van belang is voor het begrijpen van de terechtzitting. Diverse onderzoeken tonen aan dat de leeftijd van de jeugdige als belangrijke factor geldt ter beïnvloeding van het begrip van wat er gezegd wordt tijdens strafrechtelijke procedures (Cooper, Wallin, Quas & Lyon, 2010; Driver & Brank, 2009; Crawford & Bull, 2006; Cooper 1997). Crawford en Bull (2006) hebben het begrip van juridisch jargon bij jeugdigen van 12 tot en met 15 jaar onderzocht. Zij vonden binnen deze leeftijdsrange een snelle positieve ontwikkeling van begrip. Toch lijkt specifieke zorg nodig te zijn voor jeugdigen van 13 jaar en jonger, en jeugdigen met een beneden gemiddeld IQ (Redlich, Silverman & Steiner, 2003; Woolard, Reppucci & Redding, 1996). Echter, ook de oudere

¹ Met het oog op een goede leesbaarheid, is er voor gekozen om te schrijven in de mannelijke vorm. “Hij” en “zijn” hebben echter ook betrekking op vrouwelijke personen.

jeugdigen blijven moeite houden met specifieke begrippen (Crawford & Bull, 2006).

In het onderzoek van Cooper en collega's (2010) wordt naast de leeftijd van de jeugdige, ook de ervaring met het juridisch systeem genoemd als factor die het begrip van de strafrechtelijke procedure in positieve zin beïnvloedt. Echter, ook deze onderzoekers bevestigen dat, ongeacht de leeftijd van de jeugdige en zijn ervaring met het juridisch systeem, de kennis van jeugdigen ontoereikend blijft voor een volwaardige procesparticipatie. Ondanks het beperkte begrip, heeft een meerderheid van de jeugdige verdachten het gevoel eerlijk behandeld te zijn door de KR (Smith, 1985). Het verband tussen het begrip van het proces en de overtuiging van een eerlijke procesgang lijkt dus niet vanzelfsprekend.

Hoewel in het Nederlandse jeugdstrafrecht getracht wordt rekening te houden met de jeugdige, wordt er tijdens de terechtzitting nog altijd veel juridisch jargon gebruikt door zowel de KR als de OvJ en wordt er in vergelijking met Angelsaksische landen minder uitleg gegeven over termen en afkortingen (Weijers & Hokwerda, 2003). Positief is dat de Nederlandse KR, in vergelijking met de KR uit Angelsaksische landen, aan de jeugdige verdachten vragen of zij hebben begrepen wat er tijdens de zitting is besproken. Wanneer de jeugdige dit ontkent, zal alsnog een begrijpelijke uitleg worden gegeven (Weijers, 2004). Jeugdigen hebben vooraf vaak een verkeerde voorstelling van de terechtzitting (Schuytvlot, 1999). Daarom is het geven van uitleg over de terechtzitting als proces van belang voor het begrip van de jeugdige verdachte. Hierbij kan gedacht worden aan het introduceren van de juridische autoriteiten en hun functies, het geven van uitleg over de plaats van de jeugdige als verdachte en de bevoegdheden die hij heeft, het gewoonlijke verloop van een zitting en de besluitvorming (Hokwerda, 2001).

Door de leeftijdsspecifieke beperkingen in cognitieve en psychosociale vermogens, hebben jeugdigen tijdens de zitting sterk de neiging zich voor alles af te sluiten en een passieve houding aan te nemen (Malsch & Nijboer, 2005; Weijers, 2005). Wanneer de KR niet in staat is deze houding te doorbreken, zal een groot deel van wat op de zitting wordt besproken, langs de jeugdige heen gaan. Het niet, of slechts vaag begrijpen van wat zich op de zitting afspeelt, verkleint de kans op het begrip van de betekenis van de sanctie die wordt opgelegd. Hiermee gaat het effect dat de sanctie voor ogen heeft verloren (Clemens Schröner,

Rijksen & Stolp, 1971, zoals geciteerd in Schuytplot, 1999). Het is dus van belang voor juridische autoriteiten om tijdens de terechtzitting constant alert te blijven op het (cognitieve) ontwikkelingsniveau van de jeugdige.

1.2 De rol en betrokkenheid van ouders tijdens de terechtzitting.

De ouders² of wettelijke vertegenwoordigers van een jeugdige zijn van groot belang voor diens ontwikkeling (Santrock, 2008). Bij hen ligt de verantwoordelijkheid voor het bevorderen van de ontwikkeling van zowel het geestelijk als lichamelijk welzijn en de persoonlijkheid van de jeugdige (De Jonge, 1999). De ouders moeten het gedrag van een kind controleren en het kind moreel besef bijbrengen (Hoeve, Dubas, Eichelsheim, Laan, Smeenk & Gerris, 2009) Wanneer het kind in aanraking komt met het strafrecht voor verdenking van het plegen van een strafbaar feit, is het van belang om de ouders in dit proces te betrekken. Ten eerste moet er in een jeugdstrafrecht, waar schuld en verantwoordelijkheid centraal staan, rekening worden gehouden met de verminderde verantwoordelijkheid van de jeugdige (De Jonge & Weijers, 2008). Aan de ene kant zijn zij nog steeds verantwoording schuldig tegenover hun ouders, maar aan de andere kant, wegens hun groeiende zelfstandigheid, ook tegenover de staat. Dit gaat gepaard met een beperkt besef van verantwoordelijkheid bij de jeugdige (Weijers, 2008a). Ten tweede hebben jeugdigen een beperkt besef van het proces en kunnen zich geen voorstelling maken van de procesgang. Vanwege de beperkte verantwoordelijkheid en het beperkte besef van de procesgang van jeugdigen, zijn de ouders in principe de eerst aangewezen personen om hun kind te helpen zodat hij als een volwaardige actor aan het proces kan deelnemen (Peterson-Badali & Broeking, 2010; Weijers, 2008a).

Afgelopen jaren is uit onderzoek in Nederland gebleken dat in ongeveer 70 procent van de terechtzittingen tenminste één ouder van de jeugdige verdachte aanwezig is (Schreijenberg, Timmermans & Homburg, 2010; Hepping, 2006). Met de verschijningsplicht wordt getracht dit percentage te verhogen. De verplichte aanwezigheid van ouders heeft verschillende functies. Ten eerste is de betrokkenheid van ouders van belang voor de jeugdige verdachte. In art. 15.1 van de *Beijing Rules* wordt aangegeven dat het recht van ouders om

² In dit onderzoek wordt korthedshalve de term “ouders” gebruikt waar soms ook één ouder, voogd, stiefouder of pleegouders (verzorgers) kan zijn bedoeld.

betrokken te worden bij het strafproces gezien moet worden in het licht van psychologische en emotionele ondersteuning van de jeugdige. Ouders kunnen morele en emotionele ondersteuning bieden aan de jeugdige verdachte (Schreijenberg et al., 2010; Cleiren & Nijboer, 2009; Peterson-Badali & Broeking, 2009; De Jonge & Van der Linden, 2007). Ten tweede kan de betrokkenheid van de ouders tijdens de terechtzitting bijdragen aan de informatie die men nodig heeft om een beeld te vormen van de persoonlijkheid van de jeugdige verdachte. In de wet (art. 496 lid 2 Sv.) staat geschreven dat ouders tijdens de terechtzitting de gelegenheid moeten krijgen om te spreken, mits hetgeen wat ze aanhalen tot verdediging van hun kind kan dienen (Hepping, 2006). Ouders kunnen tijdens de terechtzitting veel informatie geven over hun kind. Hiermee kunnen zij helpen een oplossing te vinden voor de gedragsproblematiek van hun kind om daarmee de kans op recidive te verkleinen (De Jonge & Weijers, 2008; Garfinkel & Nelson, 2004; Bac & Mijnaerends, 2000; Bosch & Mak, 2000). Door ouders actief bij de terechtzitting te betrekken, kan tevens de participatie van de jeugdige verdachte worden verhoogd, doordat hij het gevoel krijgt dat hij en zijn ouders serieus worden genomen. Tot slot kan de betrokkenheid van ouders bij het strafproces van de jeugdige verdachte van belang zijn voor de ouders zelf. Door de betrokkenheid heerst er minder onwetendheid bij ouders. Zij kunnen een beter inzicht krijgen in de situatie rondom hun kind en een besef krijgen dat het niet goed gaat met hun kind (Hepping, 2006).

De rol die ouders hebben tijdens de terechtzitting is altijd afhankelijk van de persoonlijke stijl van de KR. Pas als de KR de ouders het woord geeft, kunnen zij hun kijk op de zaak geven. Ouders kunnen op zowel indirecte manier, via de bespreking van de rapportage, als direct, door het vragen naar eigen toevoegingen, bij het proces betrokken worden (Hepping, 2006; Hokwerda, 2001; De Jonge, 1999). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat het betrekken van ouders tijdens de terechtzitting in de huidige praktijk minimaal en weinig systematisch gebeurt (De Jonge & Weijers, 2008; Varma, 2007). De rol die ouders tijdens de terechtzitting vervullen is vaak slechts beperkt tot die van waarnemer en informant. Zij worden over het algemeen niet betrokken bij het zoeken naar een oplossing voor hun kind (De Jonge, 1999; Peterson-Badali & Broeking, 2010; Hepping, 2006). Daarnaast weten zij

vaak ook niet welke informatie relevant is voor het besluit dat door de KR wordt genomen. Dit komt omdat zij hierover van tevoren onvoldoende zijn geïnformeerd (Kalverboer, 2010; Varma, 2007; Garfinkel & Nelson, 2004).

Volgens Clemens Schröner en collega's (1971, zoals geciteerd in Schuytplot, 1999) hebben ouders vooraf een beperkte voorstelling van de terechtzitting, maar hebben zij toch hoge verwachtingen. Zij hopen dat zij gehoord worden en dat er begrip wordt getoond. Uit onderzoek van Schuytplot (1999) blijkt dat de houding van de KR bepalend is voor het oordeel van ouders over de terechtzitting. Wanneer ouders het gevoel krijgen dat er naar hen geluisterd wordt en ze persoonlijk worden benaderd door de KR, zorgt dat voor een positief oordeel. Echter, ouders ervaren doorgaans een geringe inzet van de KR om hen actief bij de terechtzitting te betrekken (Varma, 2007; Nijsten, Geense, Pels & Vollebergh, 2002). Het gevoel dat er niet naar hen geluisterd wordt in combinatie met een onpersoonlijke sfeer en een formeel karakter, kan zorgen voor een negatief oordeel van ouders over de terechtzitting. Het is dus van belang dat juridische autoriteiten ouders het gevoel geven actief betrokken te zijn bij de terechtzitting van hun kind. Ouders zouden naast de gelegenheid om te spreken over zaken ter verdediging van hun kind, ook de kans moeten krijgen om hun zorgen te uiten en om mee te denken over mogelijke oplossingen voor hun kind (Bartels, 2007).

1.3. Vraagstelling en verwachtingen

Zoals in de literatuur beschreven, is er een speciaal jeugdstrafrecht dat rekening tracht te houden met het (beperkte) begrip van de jeugdige verdachte. Tevens wordt beschreven dat het van belang is dat ouders aanwezig zijn en betrokken worden bij de terechtzitting. Echter, is er slechts in geringe mate onderzoek gedaan in hoeverre hier tijdens de terechtzitting daadwerkelijk aandacht aan besteed wordt. Middels dit onderzoek zal in kaart worden gebracht hoe de KR en de OvJ rekening houden met het begrip van de jeugdige verdachte en hoe de KR en OvJ de ouders van de jeugdige verdachte betrekken bij de terechtzitting. Dit levert mogelijk nieuwe inzichten op voor de juridische autoriteiten, waardoor zij in de praktijk van de jeugdstrafzitting beter kunnen aansluiten bij het (cognitieve) ontwikkelingsniveau van de jeugdige verdachte en meer aandacht hebben voor het belang van de rol van ouders. De

centrale vraagstelling in dit onderzoek is daarom: *'In hoeverre is er aandacht voor het begrip van de jeugdige verdachte en de betrokkenheid van de ouders tijdens de terechtzitting en hoe is de beleving van de jeugdige verdachte en de ouders van de terechtzitting?'*. Binnen deze vraagstelling staan 'begrip' en 'betrokkenheid' centraal. 'Begrip' wordt gedefinieerd als het begrijpen van de informatie die tijdens de terechtzitting aan bod komt. Begrip is hierbij afhankelijk van het cognitieve vermogen van de jeugdige verdachte. 'Betrokkenheid' wordt gedefinieerd als het hebben van een actieve rol van de ouders tijdens de terechtzitting.

Om antwoord te kunnen geven op de vraagstelling, zijn de volgende deelvragen opgesteld: *'In hoeverre wordt er door de KR en OvJ rekening gehouden met het begrip van de jeugdige verdachte tijdens de terechtzitting?'* Hierbij zal worden gekeken naar de uitleg die de juridische autoriteiten geven over (het verloop van) de terechtzitting, de moeilijkheidsgraad waarmee zij spreken en hun jargongebruik (laag-hoog), de toetsing van het begrip van de jeugdige verdachte (weinig-veel) en de uitleg die zij geven omtrent de sanctie. De tweede deelvraag luidt: *'In hoeverre begrijpt de jeugdige verdachte wat er door de KR en OvJ gezegd wordt tijdens de terechtzitting?'* Hierbij zal worden gekeken of de jeugdige verdachte inzicht heeft in de terechtzitting, begrijpt wat er gezegd wordt en begrijpt welke sanctie hij opgelegd heeft gekregen en waarom. De derde deelvraag is: *'Hoe worden de ouders van de jeugdige verdachte betrokken door de KR en OvJ bij de terechtzitting?'* Hierbij wordt gekeken naar de mate waarin de juridische autoriteiten ouders gelegenheid geven tot spreken, welke gesprekstechnieken zij hanteren (open vragen stellen, doorvragen) de mate waarin zij interesse en begrip tonen (weinig-veel), aanmoedigen en complimenten geven (weinig-veel) en de houding die zij aannemen ten opzichte van de ouders (oogcontact, lichaamshouding, intonatie). De laatste deelvraag luidt: *'In hoeverre voelen de ouders van de jeugdige verdachte zich door de KR en OvJ betrokken bij de terechtzitting?'* Om deze vraag te kunnen beantwoorden, zal worden gekeken of de ouders gebruik hebben gemaakt van de gelegenheid tot spreken, of zij zich gehoord en begrepen voelen door de juridische autoriteiten, hoe zij de houding van de juridische autoriteiten beoordelen en hoe zij hun eigen bijdrage aan de terechtzitting beoordelen.

Op basis van de literatuur kunnen er verschillende verwachtingen opgesteld worden.

Met betrekking tot het begrip van de jeugdige verdachte wordt verwacht dat de juridische autoriteiten trachten rekening te houden met het beperkte begrip van de jeugdige verdachte. Zij zullen het begrip van de jeugdige toetsen en zo nodig een begrijpelijke uitleg geven (Weijers, 2004). Zij zullen echter regelmatig gebruik maken van juridisch jargon (Weijers & Hokwerda, 2003). Tevens kan worden verwacht dat de jeugdige verdachte vaak niet weet wat hem in de rechtbank te wachten staat en dat hij niet begrijpt wat bepaalde juridische termen inhouden (Schuytvlot, 1999). Met betrekking tot de betrokkenheid van de ouders van de jeugdige verdachte, kan op basis van literatuuronderzoek worden verwacht dat de juridische autoriteiten ouders minimaal betrekken bij de terechtzitting (De Jonge & Weijers, 2008; Varma, 2007). Zij zullen weinig motiverende gesprekstechnieken hanteren en weinig interesse en begrip tonen voor de ouders, omdat zij ouders slechts als informant beschouwen (De Jonge, 1999, zoals geciteerd in Volkers, 2010; Peterson-Badali & Broeking, 2010; Hepping, 2006). Tevens kan worden verwacht dat ouders een geringe inzet van de juridische autoriteiten ervaren om hen actief bij de terechtzitting te betrekken en dat zij zich weinig betrokken voelen (Varma, 2007; Nijsten, Geense, Pels & Vollebergh, 2002).

2. Methodes

Binnen deze sectie zal worden ingegaan op de methodes en technieken die zijn gebruikt bij dit onderzoek.

2.1 Type onderzoek

De wijze van dataverzameling binnen dit onderzoek is kwalitatief, aangezien de inventarisatie en interpretatie van verschillende fenomenen, namelijk het begrip van de jeugdige verdachte en de betrokkenheid van diens ouders bij de terechtzitting, centraal staan. Bij kwalitatief onderzoek gaat het om het verkrijgen van inzichten in gedrag. Hiervoor is de interactie tussen de verschillende procesdeelnemers geobserveerd. Tevens is de beleving van deze interactie in kaart gebracht door middel van interviews. Dit onderzoek kan beschouwd worden als een case studie, aangezien het enkel heeft plaatsgevonden in de rechtbanken van Den Bosch en Eindhoven (Landsheer, 't Hart, de Goede & van Dijk, 2003).

2.2 Onderzoeksinstrumenten

Er worden twee methodes gebruikt om de data te verzamelen. De eerste methode is

observatie. Tijdens de terechtzitting worden de procesdeelnemers en hun onderlinge interacties geobserveerd, aan de hand van gestructureerde observatielijsten (Bijlage 1). De tweede methode waarmee data verzameld wordt, is het interview. Deze is semigestructureerd (Bijlage 2 en 3). De onderzoeksinstrumenten hebben betrekking op de onderwerpen ‘begrip’ en ‘betrokkenheid’.

2.3 Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit 21 jeugdigen, waarvan 20 jongens en 1 meisje, die verdacht worden van het plegen van een strafbaar feit en als gevolg hiervan moeten verschijnen voor de enkelvoudige kamer van de rechtbank. De jeugdige verdachten waren ten tijde van het plegen van het delict tussen de twaalf en achttien jaar. Van de 21 terechtzittingen zijn er zestien in de rechtbank van Den Bosch, en vijf in de rechtbank van Eindhoven bijgewoond en geobserveerd. De KR en OvJ zijn in zes verschillende paren aanwezig geweest. Bij tien jeugdige verdachten, allemaal jongens, is er na afloop een interview afgenomen. Daarnaast bestaat de onderzoeksgroep uit de ouders van de jeugdige verdachten. In totaal zijn er 20 terechtzittingen bijgewoond waar observaties zijn uitgevoerd met betrekking tot de ouders. Vijftien van deze observaties zijn uitgevoerd in de rechtbank van Den Bosch en vijf observaties in de rechtbank van Eindhoven. In negen gevallen is er na afloop een interview met één of beide ouders afgenomen. In onderstaande tabel staat beschreven in welke samenstelling de ouders aanwezig zijn geweest bij de terechtzitting.

Tabel 1 Aanwezigheid ouders bij terechtzitting, in absolute getallen en procenten

	Alleen vader	Alleen moeder	Beide ouders	Verzorgers ipv ouders
Aantal (%)	5 (25%)	2 (10%)	10 (50%)	3 (15%)

De etniciteit van de aanwezige jeugdige verdachten en hun ouders bij de terechtzittingen is verdeeld. Vijftig procent is van Nederlandse afkomst en 50 procent van niet-Nederlandse afkomst. De onderzoeksgroep is afkomstig uit een selecte steekproef, omdat deze is samengesteld in overleg met de rechtbanken.

2.4 Dataverzameling en analyse

Er is door de docent contact gezocht met de rechtbanken voor het verkrijgen van toestemming

tot het bijwonen van de gesloten jeugdstrafzittingen. Vervolgens is er telefonisch contact opgenomen met de rechtbank voor het afstemmen van de dagen waarop het onderzoek zou plaatsvinden. Voor de observaties geldt dat de manier waarop toestemming van de jeugdige verdachte en diens ouders werd verkregen per keer verschilde. In sommige gevallen is dit gedaan via de KR, in andere gevallen is dit gebeurd via de advocaat van de jeugdige verdachte. Voor de interviews geldt dat voorafgaand aan de terechtzitting om medewerking is gevraagd aan de jeugdige verdachte en diens ouders. Hierbij is gewezen op de vrijwilligheid en waarborging van anonimiteit bij deelname. Tijdens de observaties en interviews zijn aantekeningen gemaakt, die de basis vormen van de analyse. Deze aantekeningen zijn na de observaties en interviews besproken met een collega-onderzoeker en zo nodig aangevuld. Voor de observaties geldt dat van enkele aspecten, met betrekking tot het (beperkte) begrip van de jeugdige verdachte en de betrokkenheid van diens ouders tijdens de terechtzitting, de gemiddelde scores per KR en OvJ zijn bepaald en geanalyseerd (Zie voorbeeld uitwerking in bijlage 4 en 5). Voor de interviews geldt dat vragen met betrekking tot hetzelfde aspect zijn samengevoegd en geanalyseerd (Zie voorbeeld uitwerking in bijlage 6 en 7). Aan de hand van de verkregen data is geprobeerd een antwoord te vinden op de deelvragen ter beantwoording van de centrale vraagstelling van dit onderzoek.

2.5 Validiteit en betrouwbaarheid

Betreffende de validiteit van dit onderzoek, is er gekeken of de onderzoeksresultaten gemeten zijn zoals beoogd is. Voor een hoge betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten is het van belang dat deze niet zijn beïnvloed door veronderstellingen en vooroordelen van de onderzoeker. De validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek kunnen worden aangetast door mogelijke subjectieve waarnemingen. Echter, er wordt gebruik gemaakt van verschillende meetinstrumenten en de observaties en interviews worden uitgevoerd in duo's. Dit komt de validiteit en de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid ten goede. Sociaal-wenselijke antwoorden van de respondenten kunnen hierdoor echter niet worden uitgesloten. Daarnaast zorgen de kleine onderzoeksgroep en de selectie hiervan voor geen of zeer beperkte generalisatie naar andere rechtbanken (Golafshani, 2003). Desondanks geeft het onderzoek

wel een beeld van het begrip van de jeugdige verdachte en de betrokkenheid van ouders. Op basis hiervan kan gericht onderzoek gedaan worden naar de communicatie in de rechtszaal.

3. Resultaten

Binnen deze sectie zullen de resultaten per deelvraag kort besproken worden ter beantwoording van de vraagstelling van dit onderzoek.

3.1. Begrip van de jeugdige verdachte

Er is onderzocht in hoeverre de KR en OvJ rekening houden met het beperkte begrip van de jeugdige verdachte tijdens de terechtzitting. Er is gebleken dat geen enkele KR bij aanvang van de terechtzitting de aanwezigen introduceert. Daarnaast geeft geen enkele KR uitleg over het verloop van de terechtzitting aan de jeugdige verdachte. Wel geven alle KR's tijdens de zitting terloops aan wat er gaat gebeuren, maar zij doen dit niet systematisch. *'Nu gaat de OvJ, die zit daar, de strafeis voorlezen en daarna ga ik je een paar vragen stellen'*.

De moeilijkheidsgraad waarmee de KR en OvJ spreken tijdens de terechtzitting kan gekwalificeerd worden als gemiddeld. Dit betekent dat er geen sprake is van te moeilijk taalgebruik. Er worden geen afkortingen gebruikt en ook jargon wordt niet vaak gehoord. Opvallend is dat de OvJ over het algemeen iets hoger scoort op jargongebruik dan de KR. Echter, één KR vormt hierop een uitzondering, zij scoort relatief hoog op jargongebruik. Wel geeft zij hierover direct daarna uitleg aan de jeugdige verdachte. *'Dat is wel wat er in de tenlastelegging staat. In de tenlastelegging staat beschreven waar het OM jou van beschuldigt'*. Aanvullende informatie over de moeilijkheidsgraad en het jargongebruik van de KR en OvJ tijdens de terechtzitting is opgenomen in bijlage 8, tabel 2.

Wat betreft de toetsing van het begrip van de jeugdige verdachte tijdens de terechtzitting, bestaat er een duidelijk verschil tussen de KR en OvJ. De OvJ toetst niet of nauwelijks het begrip van de jeugdige verdachte. De KR scoort hier over het algemeen hoger op. *'Heb je de eis van de OvJ kunnen volgen?'* en *'Snap je dat je heling ook strafbaar is?'* Er zijn echter ook duidelijke verschillen te zien in de toetsing van begrip tussen KR's onderling. De toetsing van begrip lijkt samen te hangen met de verduidelijking van wat er gezegd wordt.

KR's die vaker het begrip van de jeugdige verdachte toetsen, scoren hoger op het verduidelijken van wat er gezegd wordt, dan KR's die het begrip van de jeugdige verdachte minder vaak toetsen. Aanvullende informatie over de toetsing van begrip en de verduidelijking van wat er gezegd wordt door de juridische autoriteiten tijdens de terechtzitting is te vinden in bijlage 8, tabel 3.

Er bestaan onderlinge verschillen tussen KR's in het geven van adequate uitleg omtrent de sanctie die wordt opgelegd. Slechts twee KR's geven zowel uitleg over de keuze voor een bepaalde sanctie als de inhoud hiervan. *'Ik denk dat het verstandig is om jou een leerstraf over sociale vaardigheden op te leggen (...). Begrijp je wat deze leerstraf inhoudt?'* Eén KR legt alleen uit waarom zij voor een bepaalde sanctie heeft gekozen, maar vertelt niets over de inhoud hiervan. De overige drie KR's zijn niet consistent in het geven van uitleg over de keuze voor een bepaalde sanctie en de inhoud hiervan of geven slechts een gedeeltelijke uitleg.

Daarnaast is onderzocht in hoeverre de jeugdige verdachte begrijpt wat er door de KR en OvJ gezegd wordt tijdens de terechtzitting. Er is gebleken dat niet alle jeugdige verdachten vooraf voldoende inzicht hebben in hetgeen hen te wachten staat in de rechtszaal. Het betreft hier voornamelijk de jeugdige verdachten die voor het eerst voor de KR moeten verschijnen. *'Vooraf had ik een heel ander beeld van een rechtszaak. Ik dacht dat er heel veel mensen aanwezig zouden zijn, maar dat was niet zo gelukkig'*. Alle jeugdige verdachten vertellen dat zij vooraf wel uitleg hebben gekregen van hun advocaat over het verloop van de terechtzitting. Ook geven zij allemaal aan dat zij voor de aanvang van of tijdens de terechtzitting uitleg hebben gekregen van de KR over hoe de zitting zal verlopen. De jeugdige verdachten vertellen dat hun advocaat de verschillende taken van de juridische autoriteiten heeft uitgelegd. Voor de meeste jeugdige verdachten zijn deze duidelijk. Echter, blijkt dit niet altijd het geval te zijn voor de rol van de OvJ. *'De groupier eh, die links van de kinderrechtter, dat weet ik even niet meer'*. Bij één van de jeugdige verdachten lijkt er bovendien een zeker wantrouwen jegens de rol van de OvJ te bestaan: *'De officier eist de straf. Hij probeert altijd zo hoog mogelijk, omdat hij je zo hard mogelijk wil straffen'*.

Volgens het merendeel van de jeugdige verdachten worden er niet veel moeilijke

woorden gebruikt tijdens de terechtzitting. Naar eigen zeggen begrijpen zij wat er door de KR en OvJ gezegd wordt. Echter, twee jeugdige verdachten zijn van mening dat er af en toe wel moeilijke woorden werden gebruikt en dan voornamelijk tussen de juridische autoriteiten onderling. *'Af en toe gebruikten ze wel een beetje moeilijke woorden die ik niet helemaal begreep. Vooral met elkaar'*. Opvallend is dat in één geval de jeugdige verdachten die door dezelfde KR zijn berecht een tegenstrijdige mening hebben omtrent het gebruik van moeilijke woorden tijdens de terechtzitting.

Eén jeugdige verdachte vindt het opvallend dat er tijdens de terechtzitting geen enkele keer naar zijn begrip is gevraagd. Zelf wijst hij dit toe aan het feit dat hij al eens eerder een terechtzitting heeft meegemaakt. *'Ze vroegen niet naar begrip en ik kreeg geen uitleg, maar ik denk dat ze wel wisten dat ik het al eerder heb meegemaakt'*. Een jeugdige verdachte die door een andere KR is berecht, vertelt dat er juist wel naar zijn begrip werd gevraagd. Verder zijn alle jeugdige verdachten van mening dat de uitleg gegeven door juridische autoriteiten duidelijk was.

Alle jeugdige verdachten die een sanctie opgelegd hebben gekregen, kunnen deze kort uitleggen. Over het algemeen begrijpen zij ook waarom zij de sanctie opgelegd hebben gekregen. *'Ik kan me er wel in vinden; als je iets doet wat niet mag, wordt je gestraft'*. Echter, is in niet alle gevallen duidelijk hoe het uitvoeringsproces van de sanctie in zijn werk zal gaan.

3.2. Betrokkenheid van de ouders

Er is onderzocht hoe de ouders van de jeugdige verdachte door de KR en OvJ worden betrokken bij de terechtzitting. Tijdens de terechtzitting krijgt het merendeel van de ouders het woord na de bespreking van de persoonlijke omstandigheden van de jeugdige verdachte en voor het oplezen van de strafeis door de OvJ. Een klein deel van de ouders krijgt tijdens de bespreking van de persoonlijke omstandigheden het woord. In een heel enkel geval krijgen zij tevens tijdens de delictbespreking of na het pleidooi van de raadsman het woord. In bijna alle gevallen van de terechtzittingen is er buiten de gestelde vragen door de KR of OvJ geen gelegenheid voor de ouders om zelf iets in te brengen. In een enkel geval hebben de ouders

wel de gelegenheid nog iets in te brengen, maar vaak moeten zij hier zelf het initiatief toenemen.

Er is een aanzienlijk verschil tussen de KR en OvJ in de mate waarin zij gebruik maken van motiverende gesprekstechnieken ten opzichte van de ouders. Vrijwel geen enkele OvJ maakt gebruik van technieken als doorvragen of het stellen van open vragen aan de ouders. De KR scoort over het algemeen hoger op het gebruik van motiverende gesprekstechnieken dan de OvJ. Het doorvragen en stellen van open vragen door de KR kan gekwalificeerd worden als gemiddeld. *'Zou u hier iets meer over kunnen vertellen?'*. *'Willen jullie nog wat kwijt?'*. Twee KR's vormen hierop een uitzondering en scoren relatief hoog op het gebruik van motiverende gesprekstechnieken. Aanvullende informatie over de gehanteerde gesprekstechnieken door de KR en OvJ is opgenomen in bijlage 9, tabel 4.

Ook wat betreft het tonen van interesse en begrip voor het verhaal van de ouders, bestaat er een aanzienlijk verschil tussen de KR en OvJ. Voor alle OvJ's geldt dat zij niet of nauwelijks interesse en begrip tonen voor de situatie van ouders. KR's daarentegen, doen dit wel en scoren hier gemiddeld op. Opvallend is dat één KR relatief hoog scoort op het tonen van interesse en begrip voor de ouders. *'Hoe is dit voor u, hoe voelt u zich daarbij?'*. Zowel de KR als de OvJ moedigen ouders nauwelijks aan tijdens de terechtzitting en geven weinig complimenten. Al scoort de KR hier gemiddeld hoger op dan de OvJ. *'Wat goed dat u uw zoon nu zo streng aanpakt'*. *'Ik vind het heel fijn dat u zo uitgebreid uw verhaal hebt gedaan'*. Aanvullende informatie over het tonen van interesse en begrip en het aanmoedigen en complimenten van ouders door de KR en OvJ is te vinden in bijlage 9, tabel 5.

Tevens bestaat er een verschil in houding tussen de KR en OvJ. Doordat de OvJ nauwelijks tot geen contact heeft met de ouders, maakt hij over het algemeen weinig oogcontact en draait hij zijn lichaam niet richting de ouders wanneer deze aan het woord zijn. De KR doet dit wel, wanneer hij in gesprek is met de ouders. Daarbij spreekt de KR de ouders vaak op een vriendelijke en beleefde manier aan.

Tevens is onderzocht in hoeverre de ouders van de jeugdige verdachte zich door de KR en OvJ betrokken voelen bij de terechtzitting. Alle ouders van de jeugdige verdachten geven aan dat zij van de KR de gelegenheid hebben gekregen om iets te zeggen tijdens de

terechtzingting. Zij hebben hier verschillend op gereageerd. Het merendeel van de ouders heeft wel gebruik gemaakt van de gelegenheid tot spreken. Zij hebben dan voornamelijk verteld hoe de situatie thuis verloopt. *'We hebben alles kunnen zeggen, we hebben verteld dat het bij ons thuis nu heel goed gaat'*. Vier ouders hebben niet het woord genomen tijdens de terechtzingting. Zij geven aan dat zij niet wilden of konden spreken, vanwege het ervaren van emotionele spanningen. *'Meestal klap ik dicht'*. De gedachte geen invloed te hebben op de uitkomst van het proces lijkt ook een reden te zijn geweest om niet te spreken. *'Ik mocht wel iets zeggen, maar dat heb ik niet gedaan. Ik heb toch geen invloed, het is de rechter die beslist'*.

Ouders die gebruik hebben gemaakt van de gelegenheid tot spreken voelen zich over het algemeen gehoord en begrepen door de KR en OvJ. Zij vertellen dat de juridische autoriteiten aandacht besteedden aan de situatie van hun kind en dat daarbij interesse werd getoond voor het verhaal van de ouders. Opvallend is dat drie ouders het begrip van de KR en OvJ voor de situatie linken aan de uitspraak die is gedaan. *'Er werd begrip opgebracht voor de situatie. Dat zie je ook terug in de uitspraak'* (vrijspraak). Eén stiefouder, wiens zoon is vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs en daardoor niet voor hulp in aanmerking komt, twijfelt aan het begrip van de KR en OvJ voor zijn verhaal. *'Begrip voor mijn verhaal, ik weet het niet. Als ze echt begrip hadden, dan was er wel iets gebeurd voor die jongen'*.

Het merendeel van de ouders beoordeelt de houding van de KR en OvJ positief. De 'houding' van de juridische autoriteiten is vertaald naar 'de manier waarop zij ouders aanspreken'. Zeven van de negen ouders geven aan tevreden te zijn met de manier waarop ze zijn aangesproken. Zij vonden dat dit netjes en beleefd gebeurde. De twee overige ouders gaven aan moeite te hebben met het woordgebruik van de KR en OvJ. Zij begrepen veel woorden niet, waardoor het moeilijk was voor hen om de zitting te volgen. Deze ouders zijn niet van niet-Nederlandse afkomst. Ten slotte geven alle ouders aan zij geen verdere op- of aanmerkingen hebben op (het werk van) de KR en OvJ.

De ouders die hebben aangegeven geen gebruik te hebben gemaakt van de gelegenheid tot spreken tijdens de terechtzingting, geven aan dat zij het idee hebben gehad dat zij als ouder geen bijdrage hebben geleverd aan de terechtzingting. De ouders die hebben aangegeven wel

gebruik te hebben gemaakt van de gelegenheid tot spreken, hebben tevens het idee geen invloed te hebben gehad op de terechtzitting. Zij meten het effect van hun inbreng allen af aan de sanctie die hun kind gekregen heeft. *'De straf is niet verminderd door mijn praatje. Dus daar heeft het niet voor geholpen'*. Slechts één ouderpaar geeft aan dat zij het idee hebben een bijdrage te hebben geleverd aan de zitting. Zij zien hun bijdrage in de vorm van het geven van steun aan hun kind. *'Ja, steun geven aan hem, het is erg belangrijk om erbij te zijn'*. Ondanks het feit dat niet alle ouders het idee hebben gehad dat zij een bijdrage hebben kunnen leveren aan de terechtzitting, geven alle ouders aan dat zij ook aanwezig zouden zijn geweest als zij hiertoe niet verplicht waren.

4. Conclusie

In dit onderzoek is gekeken in hoeverre de KR en OvJ aandacht hebben voor het begrip van de jeugdige verdachte en de betrokkenheid van ouders tijdens de terechtzitting en de beleving van de jeugdige verdachte en de ouders tijdens de terechtzitting. Op basis van de resultaten worden de vier onderzoeksvragen en zodoende de centrale vraagstelling beantwoord. Per deelvraag zullen de conclusies beschreven worden, waarbij eerst het begrip van de jeugdige verdachten zal worden behandeld en vervolgens de betrokkenheid van de ouders.

Wanneer gekeken wordt in hoeverre er rekening wordt gehouden door de KR en OvJ met het begrip van de jeugdige verdachte tijdens de terechtzitting, kan op basis van het literatuuronderzoek worden verwacht dat de juridische autoriteiten trachten rekening te houden met het beperkte begrip van de jeugdige verdachte. Zij zullen het begrip van de jeugdige toetsen en zo nodig een begrijpelijke uitleg geven (Weijers, 2004). Zij zullen daarentegen regelmatig gebruik maken van juridisch jargon (Weijers & Hokwerda, 2003). Er is gekeken in hoeverre de resultaten van dit onderzoek overeenkomen met de verwachting die vooraf is opgesteld. Deze blijken deels overeen te komen. Juridische autoriteiten houden over het algemeen rekening met het beperkte begrip van de jeugdige verdachte. Echter, hierin bestaat een verschil tussen de OvJ en KR. De OvJ toetst niet of nauwelijks het begrip van de jeugdige verdachte. De KR toetst over het algemeen vaker het begrip van de jeugdige

verdachte, maar verschillen hierin onderling. KR's die vaak het begrip van de jeugdige verdachte toetsen, geven ook veel extra uitleg. Dit verschil tussen de KR en OvJ kan verklaard worden door de verschillende taken die de juridische autoriteiten uitvoeren. De KR leidt het onderzoek ter terechtzitting, waarbij de dialoog met de jeugdige verdachte centraal staat en er rekening moet worden gehouden met zijn capaciteiten. In tegenstelling tot de verwachting worden er weinig tot geen moeilijke woorden en/of jargon gebruikt door de KR en OvJ in de dialoog met de jeugdige verdachte. Wanneer er wel jargon wordt gebruikt, is dit altijd tussen de juridische autoriteiten onderling, waarna de KR altijd uitleg geeft aan de jeugdige verdachte. Dit kan tevens een positieve invloed hebben op het begrip van de jongere tijdens de terechtzitting. Het introduceren van de aanwezigen en het geven van uitleg over het verloop van de terechtzitting aan de jeugdige verdachte wordt door geen enkele KR bij aanvang van de terechtzitting gedaan. Het geven van adequate uitleg omtrent de keuze voor een bepaalde sanctie en de inhoud hiervan gebeurt niet systematisch door elke KR.

Wanneer gekeken wordt in hoeverre de jeugdige verdachte begrijpt wat er door de KR en OvJ gezegd wordt tijdens de terechtzitting, kan op basis van de literatuur worden verwacht dat de jeugdige verdachte vaak niet weet wat hem in de rechtbank te wachten staat en dat hij niet begrijpt wat bepaalde juridische termen inhouden (Schuytvlot, 1999). De resultaten komen deels overeen met deze opgestelde verwachting. Uit dit onderzoek blijkt dat jeugdige verdachten die voor het eerst voor de KR moeten verschijnen, vaak niet goed weten wat zij van de zitting moeten verwachten. Dit ondanks het feit dat zij vooraf wel informatie krijgen van hun advocaat over de verschillende taken van de juridische autoriteiten en het verloop van de zitting. Tevens geven de jeugdige verdachten aan dat zij voor aanvang van de zitting nog eens uitleg krijgen van de KR hoe het verloop van de zitting eruit gaat zien. Dit komt echter niet overeen met de observaties, waaruit blijkt dat de KR bij aanvang niet het gehele verloop van de zitting uitlegt. De meeste KR's geven weinig systematisch een enkele keer gedurende het proces een korte uitleg van wat er op dat moment gaat komen. Uit huidig onderzoek blijkt echter dat jeugdige verdachten die in het verleden al een keer voor de KR verschenen zijn, wel weten wat zij kunnen verwachten van de terechtzitting. In tegenstelling tot de verwachting, zegt het merendeel van de jeugdige verdachten te begrijpen wat er door de KR

en OvJ gezegd wordt tijdens de terechtzitting. Dit komt overeen met de conclusie uit de eerste deelvraag. Jeugdige verdachten geven aan dat er niet veel moeilijke woorden gebruikt worden en dat de uitleg die gegeven wordt door juridische autoriteiten duidelijk is. Uit de observaties betreffende het begrip van de jongen, blijkt tevens dat juridische autoriteiten veel uitleg geven en weinig gebruik maken van jargon. Daarnaast geven jeugdige verdachten aan dat zij begrijpen waarom een bepaalde sanctie opgelegd wordt en wat deze inhoudt. Dit is opvallend, vanwege het feit dat die uitleg niet door elke KR wordt gegeven, zoals blijkt uit de observaties.

Met betrekking tot de manier waarop ouders van de jeugdige verdachte bij de terechtzitting betrokken worden, kan op basis van literatuuronderzoek worden verwacht dat de juridische autoriteiten ouders minimaal betrekken bij de terechtzitting (Varma, 2007; De Jonge & Weijers, 2008). Zij zullen weinig motiverende gesprekstechnieken hanteren en weinig interesse en begrip tonen voor de ouders, omdat zij ouders slechts als informant beschouwen (Hepping, 2006; De Jonge, 1999; Peterson-Badali & Broeking, 2010). De resultaten komen deels overeen met deze opgestelde verwachting. Uit dit onderzoek blijkt dat in alle zaken waar een of beide ouders aanwezig zijn, zij altijd het woord krijgen. In het merendeel van de terechtzittingen gebeurt dit na het bespreken van de persoonlijke omstandigheden van de jeugdige verdachte. Echter, ouders krijgen nauwelijks de gelegenheid om buiten de gestelde vragen zelf iets in te brengen en actief mee te denken aan een oplossing voor hun kind. De verwachting met betrekking tot de gesprekstechnieken en het tonen van interesse en begrip voor de ouders, komt deels overeen met de resultaten. De KR hanteert motiverende gesprekstechnieken, zij stelt over het algemeen altijd open vragen en vraagt door. Daarentegen maakt geen enkele OvJ gebruik van technieken als doorvragen of het stellen van open vragen aan de ouders. Tevens blijkt uit huidig onderzoek dat er wederom een groot verschil is tussen de KR en OvJ in het tonen van interesse en begrip tegenover de ouders om hen bij de terechtzitting te betrekken. De OvJ doet dit nauwelijks, terwijl de KR wel enige mate van begrip en interesse toont. Tevens is er een groot verschil in houding tussen de KR en OvJ. Deze verschillen tussen de KR en OvJ kunnen verklaard worden door het feit dat de OvJ tijdens alle terechtzittingen geen tot een zeer korte woordenwisseling heeft met de ouders.

Kortom, de betrokkenheid van ouders bij de terechtzitting wordt vergroot wanneer juridische autoriteiten hen de gelegenheid tot spreken geven, motiverende gesprekstechnieken hanteren, interesse en begrip tonen en een open houding aan nemen.

Wanneer gekeken wordt in hoeverre de ouders van de jeugdige verdachte zich door de KR en OvJ betrokken voelen bij de terechtzitting, kan op basis van literatuur worden verwacht dat ouders een geringe inzet van de juridische autoriteiten ervaren om hen actief bij de terechtzitting te betrekken en dat zij zich weinig betrokken voelen (Nijsten, Geense, Pels & Vollebergh, 2002; Varma, 2007). De resultaten komen niet overeen met deze opgestelde verwachting. Zoals ook uit de observaties blijkt, geven alle ouders aan dat zij van de KR de gelegenheid hebben gekregen om iets te zeggen tijdens de terechtzitting. Het merendeel van de ouders heeft gebruik gemaakt van de gelegenheid tot spreken. De ouders die gesproken hebben, voelen zich over het algemeen gehoord en begrepen door de KR. Zij vertellen dat de KR aandacht heeft besteed aan de situatie van hun kind en dat daarbij interesse is getoond voor hun verhaal. Echter, zowel de ouders die gebruik hebben gemaakt van de gelegenheid tot spreken, als de ouders die hiervan geen gebruik hebben gemaakt, geven aan dat zij als ouder geen bijdrage hebben geleverd aan de terechtzitting. Het merendeel van de ouders beoordeelt de houding van de KR en OvJ positief en geven aan tevreden te zijn met de manier waarop ze zijn aangesproken. Ouders van de jeugdige verdachten voelen zich door de juridische autoriteiten betrokken bij de terechtzitting. Op basis van de observaties wordt gesuggereerd dat met name de KR hierin een vooraanstaande rol speelt.

Tenslotte, wanneer gekeken wordt in hoeverre er aandacht is voor het begrip van de jeugdige verdachte en de betrokkenheid van de ouders tijdens de terechtzitting en de beleving van de jeugdige verdachte en ouders tijdens de terechtzitting, kan uit dit onderzoek worden geconcludeerd dat het merendeel van de jeugdige verdachten begrijpt wat er tijdens de terechtzitting wordt gezegd. De KR en OvJ spelen hierbij een belangrijke rol. Zij passen hun taalgebruik aan aan het niveau van de jeugdige verdachten door niet tot weinig gebruik te maken van moeilijke woorden en jargon. Tevens geeft de KR, in tegenstelling tot de OvJ, veel uitleg gedurende de terechtzitting.

Over de betrokkenheid van ouders wordt geconcludeerd dat dit door de KR over het

algemeen goed gedaan wordt. Ouders krijgen tijdens de terechtzitting altijd het woord van de KR. Toch lijken zij slechts de rol van informant te spelen, aangezien zij buiten de gestelde vragen om nauwelijks de gelegenheid krijgen om actief mee te denken over een oplossing voor hun kind. Er moet echter rekening worden gehouden met het feit dat niet elke ouder kan of wil spreken tijdens de terechtzitting. De ouders die gesproken hebben, voelen zich over het algemeen gehoord en begrepen door de KR. Echter, ouders hebben desondanks het gevoel geen significante bijdrage te hebben geleverd aan de terechtzitting. In dit onderzoek hebben de OvJ's nauwelijks een rol gespeeld in het betrekken van de ouders tijdens de terechtzitting.

5. Discussie

Wat betreft de interpretatie van de resultaten, moet worden opgemerkt dat dit onderzoek enkele beperkingen kent.

Ten eerste is in dit onderzoek gebruik gemaakt van een selecte onderzoeksgroep. Slechts een beperkt aantal jeugdigen en ouders heeft toestemming gegeven voor de observaties en interviews. Dit zorgt ervoor dat de gevonden resultaten niet onvoorwaardelijk te generaliseren zijn naar alle jeugdigen en diens ouders die met het jeugdstrafrecht in aanmerking komen. Daarnaast is dit onderzoek uitgevoerd in slechts twee rechtbanken. Ook dit levert beperkingen op voor de generaliseerbaarheid van de resultaten. Het feit dat er meer observaties zijn uitgevoerd en interviews zijn gehouden in de rechtbank van Den Bosch dan in de rechtbank van Eindhoven maakt de onderzoeksgroepen onderling lastig vergelijkbaar.

Ten tweede hebben externe factoren mogelijk een rol gespeeld in dit onderzoek. Zo kunnen de aanwezigheid van de onderzoekers bij de terechtzitting en sociale wenselijkheid invloed hebben gehad op het gedrag van de juridische autoriteiten en de jeugdige verdachten en hun ouders. Daarnaast leek hetgeen zich in de rechtszaal afspeelde van invloed te zijn op de medewerking aan de interviews van jeugdigen en ouders. Zo wilden jeugdigen en ouders die het niet eens waren met de uitspraak van de KR en hierdoor geëmotioneerd raakten, vaak niet meewerken aan de interviews. Jeugdigen en ouders die zich na afloop van de zitting opgelucht voelden, wilden vaak wel meewerken. Mogelijk is door deze factoren een vertekend beeld ontstaan van de beleving die jeugdige verdachten en diens ouders hebben van

de terechtzitting.

Ten derde moet er rekening worden gehouden met subjectieve waarnemingen van de onderzoekers. Hoewel gebruik is gemaakt van gestandaardiseerde observatielijsten en getracht is de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid te vergroten door twee verschillende observatoren, kunnen eigen verwachtingen en interpretaties van de onderzoekers de resultaten hebben beïnvloed.

Ten vierde moet worden opgemerkt dat de aanpak van KR's betreffende hun behandeling van het onderzoek verschilde. Waar sommige KR's de onderzoekers toestonden gedurende de hele terechtzitting in de zaal te zitten, deden anderen dit niet. Tijdens de aanvang van de terechtzitting werd de onderzoekers verzocht de zaal te verlaten om eerst aan de ouders, de jeugdige verdachte en de advocaat om toestemming te vragen. Hierdoor vond de observatie niet gelijk bij aanvang van het proces plaats, waardoor informatie over onder andere aanklacht, leeftijd en etniciteit werd gemist.

Daarnaast is er tijdens dit onderzoek geen beschikking geweest over informatie over het intelligentieniveau van de jeugdigen en de ouders. Deze informatie werd niet gegeven tijdens de terechtzitting en is tevens tijdens de interviews niet naar gevraagd. Vooral met betrekking tot het onderzoeken van het begrip van de jeugdige verdachte is het intelligentieniveau juist van belang. Uit onderzoek is immers gebleken dat het begrijpen van de informatie die tijdens de terechtzitting aan bod komt, verband houdt met het intelligentieniveau van de jeugdige (Redlich, Silverman & Steiner, 2003; Woolard, Harvell & Graham, 2008; Woolard, Reppucci & Redding, 1996). Dit geldt tevens voor zowel de leeftijd van de jeugdige (Cooper 1997; Cooper, Wallin, Quas & Lyon, 2010; Crawford & Bull, 2006; Driver & Brank, 2009) als zijn ervaring met het juridisch systeem (Cooper et al., 2010). Omdat tijdens de observaties enkele keren het begin van de terechtzitting is gemist, missen tevens enkele gegevens over de leeftijd van de jeugdige verdachten. Daarnaast is er tijdens de terechtzitting niet altijd informatie vrij gegeven over de ervaring van de jeugdige verdachte met het juridisch systeem.

Tot slot zou etniciteit van invloed kunnen zijn geweest op de resultaten. Mogelijke taalbarrières hebben het begrip van de procesgang van zowel jeugdigen als ouders kunnen

beïnvloeden. Echter, geen van de bovengenoemde factoren is meegenomen in de beoordeling van de resultaten.

Op basis van huidig onderzoek kunnen enkele aanbevelingen worden gedaan. Het is van belang dat juridische autoriteiten aansluiten bij het cognitieve ontwikkelingsniveau van de jeugdige verdachte. Inzicht in de terechtzitting en het begrip hiervan stimuleren het leereffect bij de jeugdige verdachte. Een specifieke expertise van de juridische autoriteiten is daarom vereist. De rechtbank zou meer aandacht kunnen besteden aan het opleiden en trainen van juridische autoriteiten. Tevens is het van belang dat juridische autoriteiten aandacht besteden aan de aanwezigheid van de ouders tijdens de jeugdstrafzitting. Zij spelen immers een belangrijke rol bij de (morele) ontwikkeling van hun kind. Juridische autoriteiten zouden ouders meer bij het strafproces tegen hun kind kunnen betrekken door ze bijvoorbeeld mee te laten denken over oplossingen voor hun kind. Meer onderzoek naar het begrip van de jeugdige verdachte en de betrokkenheid van diens ouders is van belang om te komen tot een beter inzicht in de rol en beleving van jeugdigen en hun ouders tijdens de terechtzitting. Dit zal bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van de communicatie in de rechtszaal, ten behoeve van een optimale participatie van de betrokkenen.

6. Literatuurlijst

- Archard, D. & Skivenes, M. (2009). Hearing the child. *Child and Family Social Work*, 14, 391-399.
- Bac, J. R., & Mijnaerends, E. M. (2000). *De jeugdige delinquent en het recht*. Den Haag: Elsevier.
- Bakker, M. (2009). *De autoritatieve kinderrechter: Effecten op jeugdige delinquenten*. Afstudeerscriptie Orthopedagogiek, Universiteit Utrecht.
- Bartels, J. A. C. (2007). *Jeugdstrafrecht*. Deventer: Kluwer.
- Bosch, L., & Mak, C. (2000). Ouders zouden verplicht moeten worden om ter terechtzitting te verschijnen. Interview met mw. mr. S.B. de Pauw Gerlings-Döhrn. *Ars Aequi*, 49, 708-715.
- Bruins, P. (2005). Jeugdstrafrecht, kinderlijk eenvoudig. *Proces*, 1, 31-32.
- Cleiren, C. P. M., & Nijboer, J. F. (red.), *Strafvordering, Tekst & Commentaar*, Deventer: Kluwer, 2009.
- Cooper, D. K. (1997). Juveniles' Understanding of Trial-Related Information: Are they competent defendants? *Behavioral Sciences and the Law*, 15, 167-180.
- Cooper, A., Wallin, A. R., Quas, J. A., & Lyon, T. D. (2010). Maltreated and nonmaltreated children's knowledge of the juvenile dependency court system, *Child Maltreatment*, 15, 255-260.
- Crawford, E., & Bull, R. (2006). Teenagers' difficulties with key words regarding the criminal court process. *Psychology Crime & Law*, 12, 653-667.
- Driver, C., & Brank, E. M. (2009). Juveniles' Knowledge of the Court Process: Results from Instruction from an Electronic Source. *Behavioral Sciences and the Law*, 27, 627-642.
- Garfinkel, L.F., & Nelson, R. (2004). Promoting better interaction between juvenile court, schools, and parents. *Reclaiming Children and Youth*, 13, 26-29.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report*, 8, 597-607.
- Hepping, K., (2006). 'Mijn kind is geen crimineel!' *De rol van de ouders in het jeugdstraf-*

- procesrecht internationaal en nationaal bekeken*. Utrecht: faculteit rechtsgeleerdheid.
- Hoeve, M., Dubas, J. S., Eichelsheim, V. I., Laan, P. H. van der, Smeenk, W., & Gerris, J. R. M. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37, 749-775.
- Hokwerda, Y. M. (2001). *Jeugdstrafzittingen, een leerzame ervaring? Een oriënterend onderzoek naar het opvoedkundige element in de praktijk van jeugdstrafzittingen in Nederland en Engeland*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Jonge, G. de (1999). De verantwoordelijkheid van ouders in het Nederlandse jeugdstrafrecht. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 11, 224-232.
- Jonge, G. de, & Linden, A. P. van der (2007). *Jeugd en strafrecht: een leer- en praktijkboek over het (internationale) jeugdstrafrecht en jeugdstrafprocesrecht*. Deventer: Kluwer.
- Jonge, G. de & Weijers, I. (2008). De rol van de ouders in de jeugdstrafrechtspleging, in: I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp.283-295), Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Kalverboer, M. (2010). *Pedagogiek en recht: schijnbare tegenstelling?* Gevonden op: <http://rechten.eldoc.ub.rug.nl/root/Tijdschriften/Ontmoetingen/nr.16/kalverboer/>
- Landsheer, H., 't Hart, H., De Goede, M. P. & Van Dijk, J. A. G. M. (2003). *Praktijkgestuurd Onderzoek. Methoden van praktijkonderzoek*, Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Lehalle, H. (2006). Cognitive development in adolescence: Thinking freed from concrete constraints, in: S. Jackson & L. Goossens (Eds.), *Handbook of Adolescent Development* (71-89), East Sussex: Psychology Press.
- Malsch, M. & Nijboer, J. F. (2005). *De zichtbaarheid van het recht: openbaarheid in de strafrechtspleging*. Deventer: Kluwer.
- Nijsten, C., Geense P., Pels, T., & Vollebergh, W. (2002). *Vragen en behoeften van allochtone ouders van jeugdigen die in aanraking komen met politie en justitie*. Den Haag: WODC.
- Orr, D. P., Brack, C. J., & Ingersoll, G. (1988). Pubertal maturation and cognitive maturity in adolescents. *Journal of Adolescent Health Care*, 9, 273-279.

- Peterson- Badali, M., & Broeking, J. (2009). Parents' Involvement in the Youth Justice System: A View from the Trenches. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 51, 255-270.
- Redlich, A. D., Silverman, M., & Steiner, H. (2003). Pre-adjudicative and adjudicative competence in juveniles and young adults. *Behavioral Sciences and the Law*, 21, 393-410.
- Santrock, J. W. (2008). *Adolescence*. New York: McGraw-Hill.
- Schreijenberg, A., Timmermans, M., & Homburg, G. H. J. (2010). *Aanwezigheid verplicht. Een inventarisatie van de gevolgen van de aanwezigheidsplicht voor ouders bij de kinderrechter*. Amsterdam: Regioplan Beleidsonderzoek.
- Schuyt vlot, A. (1999). Ouders en kinderen in de rechtszaal: Begrip en onbegrip van juridische procedures. *Nederlands tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, 15, 225-238.
- Smith, T. F. (1985). Law talk: Juveniles' understanding of legal language. *Journal of Criminal Justice*, 13, 339-353.
- Varma, K. N. (2007). Parental involvement in youth court. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 49, 231-260.
- Volkers, B.C. (2010). *Een onderzoek naar de rol van ouders tijdens enkelvoudige Jeugdstrafzittingen in de rechtbanken van Den Bosch, Den Haag & Haarlem*. Utrecht: Faculteit Sociale Wetenschappen. (Masterthesis, Utrecht).
- Weijers, I. (2004). Requirements for Communication in the Courtroom: A Comparative Perspective on the Youth Court in England/ Wales and The Netherlands. *Youth Justice, The Journal of the National Association for Youth Justice*, 4, 22-31.
- Weijers, I. (2005). *De pedagogische uitdaging van het jeugdstrafrecht*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Weijers, I. (2008a). De pedagogische opgaven van de jeugdstrafzitting, in: I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 315-323), Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Weijers, I. (2008b). Het verhoor van minderjarige verdachten, in: I. Weijers & F. Imkamp

- (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 257-282). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Weijers, I. (2008c). Het verhoor van minderjarige verdachten, in: I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht in internationaal perspectief* (pp. 257-266), Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Weijers, I., & Hokwerda, Y.M. (2003). Patterns and Possibilities for Pedagogical Communication in Juvenile Courts: England and Wales and The Netherlands, in F. Dünkel & K. Drenkhahn (Eds.), *Youth Violence: New Patterns and Local Responses* (pp. 679-690). Greifswald: Ernst-Moritz-Arndt-Universität.
- Woolard, J. L., Harvell, S. & Graham, S. (2008). Anticipatory justice among adolescents: Age and racial/ethnic differences in perceived unfairness of the justice system. *Behavioral sciences and the law*, 26, 207-226.
- Woolard, J. L., Reppucci, N. D., & Redding, R. E. (1996). Theoretical and methodological issues in studying children's capacities in legal contexts. *Law and Human Behavior*, 20, 219-228.

7. Bijlagen

Bijlage 1.Observatielijst

Observatielijst Jeugdstrafzitting		Nr.:
Algemeen		
Observator:		Arrondissement:
Start:	Eind:	Rechter:
		Officier van Justitie:
Bijzonderheden (ruis):		
Beschrijving setting rechtbank:		
- Naam / Functie bordjes: JA / NEE		
- Plaats jeugdige verdachte:		
- Plaats ouders:		
Gegevens – jeugdige verdachte		
Leeftijd:	Geslacht: M / V	Etniciteit:
Ontkennende verdachte: JA / NEE / DEEL		First Offender: JA / NEE / ONBEKEND
Soort zitting:		Voorarrest: JA / NEE
Delictsomschrijving:		
Aanwezigen		
	Aanwezig	Reden voor afwezigheid
Rechter		
Officier van Justitie		
Griffier		
Jeugdige verdachte		
Raadsman		
Ouders / verzorgers	Vader	
	Moeder	
	Anders:	
Overige familieleden	Broer / Zus	
	Opa / Oma	

	Oom / Tante		
	Anders:		
Deskundigen	Raad voor de Kinderbescherming		
	Jeugdreclassering		
	Maatschappelijk werk		
	Anders:		
Getuige			
Slachtoffer			
Tolk			
Overigen			
Uitleg – door rechter			
Voorstellen van aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Uitleg rol/functie aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Uitleg verloop zitting: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Begrip – jeugdige verdachte			
	Rechter	Officier	Raadsman
Tempo (laag – hoog)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Volume (zacht – hard)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Articulatie (onduidelijk – overdreven)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Intonatie (vriendelijk – streng)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Moeilijkheidsgraad (te makkelijk – te moeilijk)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Gebruik van jargon (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Gebruik van afkortingen (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Verduidelijking (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Begrip verdachte toetsen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Inhoud – Communicatie met jeugdige verdachte			
- Maakt de jeugdige verdachte gebruik van zwijgrecht: JA / NEE / Gedeeltelijk			
	Rechter	Officier	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Bespreking persoonlijke omstandigheden:			
• Thuissituatie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	

• School / opleiding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrijtijdsbesteding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrienden			
• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:			
• Doorvragen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Begrip tonen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Complimenteren	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Houding:	Verdachte		
• Nerveus	1 2 3 4 5		
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5		
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5		
• Verlegen	1 2 3 4 5		
• Spraakzaam	1 2 3 4 5		

Inhoud – Communicatie met ouders

- Moment aan het woord komen ouders:
- Hoe lang aan het woord +/-:
- Wat vertellen ouders:
- Is er buiten de gestelde vragen om gelegenheid voor ouders om wat in te brengen:

	Rechter	Officier	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Bespreking persoonlijke omstandigheden:			
• Thuissituatie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• School / opleiding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrijtijdsbesteding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrienden	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:			

• Doorvragen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Begrip tonen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Complimenteren	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Houding:	Ouders		
• Nerveus	1 2 3 4 5		
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5		
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5		
• Verlegen	1 2 3 4 5		
• Spraakzaam	1 2 3 4 5		
Appel op moreel besef verdachte			
- Moment van appel door			
- Rechter:			
- Officier:			
	Rechter	Officier	Notities
• Beroep op schuldgevoel	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op verantwoordelijkheid	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep spijtgevoelens	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op empathie (tov slachtoffer)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op gevolgen slachtoffer	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op schaamte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Vonnis			
- Maakt de verdachte gebruik van het laatste woord: JA / NEE			
- Inhoud laatste woord:			
- Vonnis:			
- Uitleg bij keuze voor sanctie(s): JA / NEE / Gedeeltelijk			
- Uitleg omtrent inhoud sanctie(s): JA / NEE / Gedeeltelijk			
- Reactie jeugdige verdachte op vonnis:			

Bijlage 2. Semigestructureerd interview jeugdige verdachte

1. Hoe vond je de zitting gaan? Was dit de eerste keer? Hoe voelde je voor, tijdens en na de zitting?
2. Had je vooraf een idee van wat je kon verwachten van de zitting en wat er ging gebeuren tijdens de zitting? Wie heeft je hierover uitleg gegeven?
3. Heeft iemand jou verteld wat de taak is van de KR, OvJ en advocaat? Zo ja, wie? Kan je de verschillende taken eens kort uitleggen?
4. Wat vond je van de manier waarop je werd aangesproken door de KR en OvJ?
5. Vond je het duidelijk wat de KR en OvJ zeiden? Werd er uitleg gegeven van wat er ging gebeuren? Gebruikten ze woorden die jij niet begreep? Kon je het goed verstaan (tempo/volume)?
6. Vond je dat er naar je geluisterd werd? Heb je alles kunnen zeggen wat je wilde?
7. Wat vond je ervan dat er over jouw persoonlijke omstandigheden werd gesproken?
8. Hoe vond je het dat je ouders aanwezig waren?
9. Heeft de KR jou een straf/maatregel opgelegd en zo ja, kun je deze uitleggen?
10. Begrijp je waarom deze straf/maatregel is opgelegd? Waarom wel/niet?
Stel dat jij vandaag de KR was geweest, had je dan iets anders gedaan? En zo ja, wat?

Bijlage 3. Semigestructureerd interview ouders

1. Wat vond u van de zitting? Was dit de eerste keer voor u? Hoe voelde u zich voor en tijdens de zitting?
2. Vond u het achteraf mee of tegenvallen?
3. Vond u dat u uw verhaal kwijt kon / dat er naar u geluisterd werd?
4. Had u het idee dat de KR en OvJ interesse en begrip toonden voor uw verhaal?
5. Wat vond u van de manier waarop u werd aangesproken door de KR en OvJ?
6. Heeft u het idee dat u een bijdrage heeft kunnen leveren aan de terechtzitting?
7. Wat vindt u van het feit dat u verplicht was om vandaag te komen?
8. Wat had de KR en/of OvJ beter kunnen doen volgens u?

Bijlage 4. Voorbeeld gestructureerde (uitgewerkte) observatielijst jeugdige verdachte

Observatielijst Jeugdstrafzitting		Nr.: 6 07-04
Algemeen		
Observator: Daphne Govaarts		Arrondissement: Den Bosch
Start: 13:00	Eind: 13:50	Rechter: onbekend
		Officier van Justitie: onbekend
Bijzonderheden (ruis):		
Beschrijving setting rechtbank:		
- Naam / Functie bordjes: JA / NEE		
- Plaats jeugdige verdachte: tafel voor rechter, centraal.		
- Plaats ouders: 2^e rij; bank achter de jeugdige verdachte.		
Gegevens – jeugdige verdachte		
Leeftijd: 18	Geslacht: M / V	Etniciteit: Joegoslavisch
Ontkennende verdachte: JA / NEE / DEEL		First Offender: JA / NEE / ONBEKEND
Soort zitting: Strafrechtelijk		Voorarrest: JA / NEE
Delictsomschrijving: Woninginbraak en poging tot inbraak		
Aanwezigen		
	Aanwezig	Reden voor afwezigheid
Rechter	✓	
Officier van Justitie	✓	
Griffier	✓	
Jeugdige verdachte	✓	
Raadsman	✓	
Ouders / verzorgers	Vader	✓
	Moeder	✓
	Anders:	
Overige familieleden	Broer / Zus	
	Opa / Oma	
	Oom / Tante	

	Anders:		
Deskundigen	Raad voor de Kinderbescherming ✓		
	Jeugdreclassering		
	Maatschappelijk werk		
	Anders:		
Getuige			
Slachtoffer			
Tolk			
Overigen			
Uitleg – door rechter			
Voorstellen van aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk Onbekend, mochten pas later naar binnen			
Uitleg rol/functie aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk Onbekend, mochten pas later naar binnen			
Uitleg verloop zitting: JA / NEE / Gedeeltelijk Mochten pas later naar binnen, maar na het bespreken van het delict werd uitgelegd dat ze gingen praten over de persoonlijke omstandigheden en dat daarna de ouders het woord kregen.			
Begrip – jeugdige verdachte			
	Rechter	Officier	Raadsman
Tempo (laag – hoog)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Volume (zacht – hard)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Articulatie (onduidelijk – overdreven)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Intonatie (vriendelijk – streng)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Moeilijkheidsgraad (te makkelijk – te moeilijk)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Gebruik van jargon (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Gebruik van afkortingen (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Verduidelijking (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Begrip verdachte toetsen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Inhoud – Communicatie met jeugdige verdachte			
- Maakt de jeugdige verdachte gebruik van zwijgrecht: JA / NEE / Gedeeltelijk			
	Rechter	Officier	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Bespreking persoonlijke omstandigheden:			
• Thuissituatie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• School / opleiding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	

• Vrijtijdsbesteding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrienden	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:			
• Doorvragen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Begrip tonen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Complimenteren	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Houding:	Verdachte		
• Nerveus	1 2 3 4 5		
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5		
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5		
• Verlegen	1 2 3 4 5		
• Spraakzaam	1 2 3 4 5		
Inhoud – Communicatie met ouders			
<p>- Moment aan het woord komen ouders: Na het bespreken van de persoonlijke omstandigheden en voor de eis van de OvJ</p> <p>- Hoe lang aan het woord +/-: 2 minuten</p> <p>- Wat vertellen ouders: Vader heeft vertrouwen in zoon dat het goed komt. Moeder ziet verbetering in het leven van haar zoon</p> <p>- Is er buiten de gestelde vragen om gelegenheid voor ouders om wat in te brengen: Ja, maar ouders vertellen uit zichzelf niks. Antwoorden alleen op vragen KR.</p>			
	Rechter	Officier	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Bespreking persoonlijke omstandigheden:			
• Thuissituatie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• School / opleiding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrijtijdsbesteding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrienden	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:			
• Doorvragen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	

• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Begrip tonen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Complimenteren	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Houding:	Ouders		
• Nerveus	1 2 3 4 5		
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5		
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5		
• Verlegen	1 2 3 4 5		
• Spraakzaam	1 2 3 4 5		
Appel op moreel besef verdachte			
- Moment van appel door			
- Rechter: Tijdens bespreking delict en persoonlijke omstandigheden			
- Officier: Niet			
	Rechter	Officier	Notities
• Beroep op schuldgevoel	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op verantwoordelijkheid	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep spijtgevoelens	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op empathie (tov slachtoffer)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op gevolgen slachtoffer	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op schaamte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Vonnis			
- Maakt de verdachte gebruik van het laatste woord: JA / NEE			
- Inhoud laatste woord: Hij wil z'n best gaan doen			
- Vonnis: Werkstraf 40 uur, 2 maanden voorwaardelijke jeugddetentie met een proeftijd van 2 jaar			
- Uitleg bij keuze voor sanctie(s): JA / NEE / Gedeeltelijk Waarom gekozen wordt voor werkstraf en het aantal uur			
- Uitleg omtrent inhoud sanctie(s): JA / NEE / Gedeeltelijk			
- Reactie jeugdige verdachte op vonnis: Opgelucht en gaat akkoord met straf			

Bijlage 5. Voorbeeld gestructureerde (uitgewerkte) observatielijst ouders

Observatielijst Jeugdstrafzitting		Nr.: 2 07-04
Algemeen		
Observator: Laura Broeks		Arrondissement: Den Bosch
Start: 09.40	Eind: 10.10	Rechter: onbekend
		Officier van Justitie: onbekend
Bijzonderheden (ruis): geen		
Beschrijving setting rechtbank:		
- Naam / Functie bordjes: JA / NEE		
- Plaats jeugdige verdachte: tafel voor rechter, centraal.		
- Plaats ouders: 2^e rij; bank achter de jeugdige verdachte.		
Gegevens – jeugdige verdachte		
Leeftijd: 17	Geslacht: M / V	Etniciteit: Niet-Nederlands
Ontkennende verdachte: JA / NEE / DEEL		First Offender: JA / NEE / ONBEKEND
Soort zitting: strafrechtelijk		Voorarrest: JA / NEE
Delictsomschrijving: diefstal van telefoon, vorig jaar 24 september.		
Aanwezigen		
	Aanwezig	Reden voor afwezigheid
Rechter	✓	
Officier van Justitie	✓	
Griffier	✓	
Jeugdige verdachte	✓	
Raadsman	✓	
Ouders / verzorgers	Vader	✓
	Moeder	✓
	Anders:	
Overige familieleden	Broer / Zus	
	Opa / Oma	
	Oom / Tante	
	Anders:	
Deskundigen	Raad voor de Kinderbescherming ✓	
	Jeugdreclassering	

	Maatschappelijk werk		
	Anders:		
Getuige			
Slachtoffer			
Tolk			
Overigen			
Uitleg – door rechter			
Voorstellen van aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk Wij werden wel voorgesteld, OvJ en griffier niet, maar de RvdK wel.			
Uitleg rol/functie aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk Alleen over ons, niet over de OvJ en griffier, wel weer over de RvdK.			
Uitleg verloop zitting: JA / NEE / Gedeeltelijk			
Begrip – jeugdige verdachte			
	Rechter	Officier	Raadsman
Tempo (laag – hoog)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Volume (zacht – hard)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Articulatie (onduidelijk – overdreven)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Intonatie (vriendelijk – streng)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Moeilijkheidsgraad (te makkelijk – te moeilijk)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Gebruik van jargon (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Gebruik van afkortingen (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Verduidelijking (niet – veel)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Begrip verdachte toetsen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Inhoud – Communicatie met jeugdige verdachte			
- Maakt de jeugdige verdachte gebruik van zwijgrecht: JA / NEE / Gedeeltelijk			
	Rechter	Officier	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Bespreking persoonlijke omstandigheden:			
• Thuissituatie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• School / opleiding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrijtijdsbesteding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrienden	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:			
• Doorvragen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	

• Begrip tonen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Complimenteren	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Houding:	Verdachte		
• Nerveus	1 2 3 4 5		
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5		
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5		
• Verlegen	1 2 3 4 5		
• Spraakzaam	1 2 3 4 5		

Inhoud – Communicatie met ouders

- Moment aan het woord komen ouders: **na bespreking delict, achtergrond & Raad en voor OvJ**
- Hoe lang aan het woord +/-: **zeer kort, ze hebben niets te zeggen**
- Wat vertellen ouders: -
- Is er buiten de gestelde vragen om gelegenheid voor ouders om wat in te brengen: **KR vraagt of ouders nog iets willen zeggen. (zie quotes)**

	Rechter	Officier	Notities
Bespreking delict	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	Quotes KR: "Ouders, fijn dat u bent gekomen." "Heeft u nog wat te zeggen over het delict?" (nee) "Begrijpt u alles? Moet ik iets verduidelijken? Ik vind het belangrijk dat u meedoet en het begrijpt."
Bespreking persoonlijke omstandigheden:			
• Thuissituatie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• School / opleiding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrijtijdsbesteding	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Vrienden	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Toekomstplannen verdachte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Gesprekstechnieken:			
• Doorvragen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Begrip tonen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Complimenteren	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Aanmoedigen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
Houding:	Ouders	Vader lachte, maar het leken meer de zenuwen. Ouders stellen zich nederig en passief op.	
• Nerveus	1 2 3 4 5		
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5		
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5		
• Verlegen	1 2 3 4 5		
• Spraakzaam	1 2 3 4 5		

Appel op moreel besef verdachte

- Moment van appel door

- Rechter: -

- Officier: **Tijdens uitspreken strafeis**

	Rechter	Officier	Notities
• Beroep op schuldgevoel	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op verantwoordelijkheid	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep spijtgevoelens	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op empathie (tov slachtoffer)	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op gevolgen slachtoffer	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Beroep op schaamte	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	

Vonnis

- Maakt de verdachte gebruik van het laatste woord: **JA** / NEE

- Inhoud laatste woord: **Richt zich eerst tot OvJ, dan roept KR haar tot de orde, dat ze zich op hem moet richten. Ze probeert een bewijs van de OvJ over haar schuld te verwerpen.**

- Vonnis: **Bewezen. 40 uur werkstraf, voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar. Bijzondere voorwaarde: 1 jaar begeleiding jeugdreclassering.**

- Uitleg bij keuze voor sanctie(s): **JA** / NEE / Gedeeltelijk

Uitleg waarom hij kiest voor voorwaardelijk; het belang van de begeleiding

- Uitleg omtrent inhoud sanctie(s): **JA** / NEE / Gedeeltelijk

Uitleg wat het inhoud en de gevolgen voor de jeugdige verdachte als ze de afspraken niet nakomt.

- Reactie jeugdige verdachte op vonnis: **Ze is boos en geëmotioneerd: "Flikker toch op" "Waar slaat dat op, doe normaal".**

Bijlage 6. Voorbeeld semigestructureerd (uitgewerkt) interview jeugdige verdachte

Interview 8, ZAAK 19, 21-04-2011 JONGEN 18 jaar

11. Hoe vond je de zitting gaan? Was dit de eerste keer? Hoe voelde je voor, tijdens en na de zitting? *Wel oké. Ik had alleen wel een positievere uitslag verwacht, maar helaas. Het was niet de eerste keer voor de kinderrechter, maar het blijft wel spannend. Als je vaker bent geweest, wordt dat wel minder. Uiteindelijk is het nog wel een beetje meegevallen.*
12. Had je vooraf een idee van wat je kon verwachten van de zitting en wat er ging gebeuren tijdens de zitting? Wie heeft je hierover uitleg gegeven? *Ja, want ik heb het al vaker meegemaakt. Mijn advocaat legt me altijd uit wat ik kan verwachten.*
13. Heeft iemand jou verteld wat de taak is van de KR, OvJ en advocaat? Zo ja, wie? Kan je de verschillende taken eens kort uitleggen? *Ja mijn advocaat. De officier eist de straf. Hij probeert altijd zo hoog mogelijk, wil je zo hard mogelijk straffen. De kinderrechter, die beslist uiteindelijk wat je echt krijgt. Hij kijkt ook naar je persoonlijke omstandigheden en probeert een zo goed mogelijk beeld te krijgen.*
14. Wat vond je van de manier waarop je werd aangesproken door de KR en OvJ? *Goed.*
15. Vond je het duidelijk wat de KR en OvJ zeiden? Werd er uitleg gegeven van wat er ging gebeuren? Gebruikten ze woorden die jij niet begreep? Kon je het goed verstaan (tempo/volume)? *Het was duidelijk. Ze vroegen niet naar begrip. Het was wel goed te verstaan, en ze gebruikten niet echt moeilijke woorden. Ik kreeg geen uitleg vooraf, maar ik denk dat ze wel wisten dat ik het al eerder heb meegemaakt.*
16. Vond je dat er naar je geluisterd werd? Heb je alles kunnen zeggen wat je wilde? *Ik heb een beroep gedaan op mijn zwijgrecht.*
17. Wat vond je ervan dat er over jouw persoonlijke omstandigheden werd gesproken? *Goed, zo willen een zo goed mogelijk beeld van hoe het met je gaat, ook thuis en op school.*
18. Hoe vond je het dat je ouders aanwezig waren? *Wel goed. Dat hoort ook als je minderjarig bent. Dan woon je ook nog thuis en dan kunnen ze aan je ouders vragen hoe dat gaat, dan weten ze meer. Mijn vader heeft gewoon heel eerlijk geantwoord.*
19. Heeft de KR jou een straf/maatregel opgelegd en zo ja, kun je deze uitleggen? *Ja, een taakstraf van 60 uur. Ik moet werken. Als ik dat niet doe, dan moet ik in detentie. Detentie is voorwaardelijk dus.*

20. Begrijp je waarom deze straf/maatregel is opgelegd? Waarom wel/niet? *Nou, ik vind het wel hoog. Ze hadden gewoon niet genoeg bewijs. Volgens de getuigen had ik iets in mijn hand, maar op de camerabeelden waar ik op stond, kon je helemaal niet zien dat ik iets in mijn hand had. Ik kan wel in hoger beroep gaan, maar misschien laat ik het zo.*
21. Stel dat jij vandaag de KR was geweest, had je dan iets anders gedaan? En zo ja, wat? *Dan was ik ook zo hoog opgeleid en had ik ook zo gepraat. Maar je moet natuurlijk ook rekening houden met anderen. Of zij het wel begrijpen. Ik had wel meer begrip getoond. Ze hebben echt geen medelijden met je.*

Bijlage 7. Voorbeeld semigestructureerd (uitgewerkt) interview ouders

Interview 8, ZAAK 29, 28-04-2011, MOEDER EN STIEFVADER van JONGEN 18 jr

1. Wat vond u van de zitting? Was dit de eerste keer voor u? Hoe voelde u zich voor en tijdens de zitting? *We vonden het wel goed gaan, wel oké. Het is niet de eerste keer dat we in de rechtbank zijn. Daarom wist ik wel wat we konden verwachten. Toch waren we wel gespannen van te voren.*
2. Vond u het achteraf mee of tegenvallen? *Moeder: Aan de ene kant ben ik wel blij met de uitspraak; vrijspraak wegens gebrek aan bewijs, ik geloofde ook niet dat hij dat gedaan zou hebben, maar aan de andere kant ben ik ook niet blij met de uitspraak, want op deze manier krijgt hij alsnog niet de hulp aangeboden die nodig is.*
Stiefvader: Ik ben het helemaal niet eens met de uitspraak. Ik vind die jongen veel te lui en er moeten veranderingen komen. Daarnaast geloof ik ook niet echt in de kracht van de jeugdreclassering. Die doen ook veel te weinig.
3. Vond u dat u uw verhaal kwijt kon / dat er naar u geluisterd werd? *Moeder: Nee, meestal klap ik dicht. Stiefvader: Ik heb nog wel verteld hoe het er thuis aan toe gaat.*
4. Had u het idee dat de KR en OvJ interesse en begrip toonden voor uw verhaal? *Stiefvader: ze lieten me wel een woordje doen, maar ze doen er vervolgens niks mee. Interesse en begrip voor mijn verhaal, ik weet het niet. Als ze echt begrip hadden, dan was er wel iets gebeurd voor die jongen.*
5. Wat vond u van de manier waarop u werd aangesproken door de KR en OvJ? *Prima.*
6. Heeft u het idee dat u een bijdrage heeft kunnen leveren aan de terechtzitting? *Nee, niet echt.*
7. Wat vindt u van het feit dat u verplicht was om vandaag te komen? *Ja, wel goed, maar het werkt dus niet hè, want zijn echte vader is niet op komen dagen.*
8. Wat had de KR en/of OvJ beter kunnen doen volgens u? *Niets.*

Bijlage 8. Uitwerkingen observaties betreffende het begrip van de jeugdige verdachte

Tabel 2 Gemiddelde scores observatielijst moeilijkheidsgraad, jargon gebruik en afkortingengebruik door KR en OvJ

	Moelijkheidsgraad	Jargon gebruik	Afkortingengebruik
KR A	3	1	1
OvJ A	3	1.8	1
KR B	3	1	1
OvJ B	3	2.5	1
KR C	3	1.5	1
OvJ C	3	1.5	1
KR D	3	1.5	1
OvJ D	3	2	1
KR E	3	1.67	1
OvJ E	3	2	1
KR F	3	2	1
OvJ F	3	2.5	1

Tabel 3 Gemiddelde scores observatielijst begrip toetsen en verduidelijken door KR en OvJ

	Begrip toetsen	Verduidelijken
KR A	3	3.2
OvJ A	1.2	2.2
KR B	4	3
OvJ B	1	1
KR C	3.5	3.5
OvJ C	2	2
KR D	2	1.5
OvJ D	1.25	1.75
KR E	2	2
OvJ E	1	1.67
KR F	2.6	2.6
OvJ F	1	1.4

Bijlage 9. Uitwerkingen observaties betreffende de betrokkenheid van de ouders

Tabel 4 Gemiddelde scores observatielijst doorvragen en stellen van open vragen door KR en OvJ

	Doorvragen	Stellen van open vragen
KR A	3.5	3.25
OvJ A	1	1
KR B	4.33	3
OvJ B	1	1
KR C	5	5
OvJ C	1	1
KR D	2.5	2
OvJ D	1	1
KR E	3	2.67
OvJ E	1	1
KR F	2.75	2.75
OvJ F	1	1

Tabel 5 Gemiddelde scores observatielijst interesse tonen in verhaal, begrip tonen, complimenteren en aanmoedigen door KR en OvJ

	Interesse tonen in verhaal	Begrip tonen	Complimenteren	Aanmoedigen
KR A	2.5	3.75	2.75	2.75
OvJ A	1	1	1	1
KR B	3.33	2.33	2	1
OvJ B	1	1	2.33	1
KR C	5	4	2	3
OvJ C	1	1	1	1
KR D	3.25	2.75	1.75	1.25
OvJ D	1	1	1	1
KR E	3	2.67	1	1
OvJ E	1	1	1	1
KR F	3	2	1	1
OvJ F	1	1	1	1